

**ПОНЯТТЯ, ПРИЧИНИ,
НАСЛІДКИ ТА ПРАВОВІ
ОСНОВИ
ЗАПОБІГАННЯ
КОРУПЦІЇ**

**Головний спеціаліст з питань
запобігання та виявлення
корупції Гарбар М.А**

ЗМІСТ

1.Поняття корупції

2.Причини поширеності корупції

3.Наслідки корупції

4.Правові основи запобігання корупції

5.Шляхи подолання корупції

1. Поняття корупції

Офіційним міжнародним днем боротьби з корупцією вважається 9 грудня

Сучасне поняття корупції починає складатися на межі Нового часу з початком утворення централізованих держав і правових систем, що існують і нині.

Згідно з Макіавеллі, **корупція - це використання публічних можливостей у приватних інтересах.**

У подальшому, акцент у розумінні корупції був перенесений на її кримінологічну та кримінально-правову сторони.

Корупція, за Гоббсом, **«є корінь, з якого випливає в усі часи і за всяких спокус презирство до всіх законів».**

Якщо говорити про сучасне поняття корупції, то найпростіші визначення корупції можна знайти в словниках. Один із варіантів, **корупція – це моральний занепад посадових осіб і політиків, що виражається у незаконному збагаченні, хабарництві, розкраданні.**

У Короткому словнику іноземних слів корупція – **це підкуп, продажність громадських і політичних діячів, посадових осіб, які використовують посаду, що вони обіймають, з метою особистого збагачення.**

Розглядаючи питання визначення терміну «корупція» за радянських часів, слід зазначити, що термін «корупція», як відзначалося раніше, взагалі заперечувався радянською правовою думкою. Так, термін **«корупція»** був введений у вжиток лише наприкінці 80-х років ХХ сторіччя. Замість нього використовувалися терміни **«хабарництво»**, **«зловживання службовим становищем»**, **«попуск»** тощо.

У загальному вигляді **корупцію можна визначити як** соціальне явище, яке охоплює всю сукупність діянь, пов'язаних з неправомірним використанням особами наданої їм влади та посадових повноважень з метою задоволення особистих інтересів чи інтересів третіх осіб, а також інших правопорушень, що створюють умови для вчинення корупційних діянь або їх приховування.

Сутність корупції полягає у тому, що вона має:

- соціальну обумовленість;
- свою «ціну», яку платить суспільство за її існування;
- негативний вплив на всі сфери суспільного життя;
- транснаціональний характер;
- економічні, політичні, правові, психологічні та моральні аспекти;
- здатність постійно пристосовуватися до нових реалій життя.

Глибше й точніше з'ясувати соціальну сутність і правову природу корупції допомагає встановлення механізму корумпованої поведінки.

Корумпована поведінка може проявлятися у двох варіантах:

В першому випадку має місце взаємодія двох суб'єктів, кожен з яких прагне задовольнити свої корисливі інтереси (скажімо, давання – одержання «хабара» неправомірної вигоди);

у другому – корумпована поведінка зводиться до дій лише однієї особи, яка самотійно задовольняє корисливі інтереси, зловживаючи наданими їй посадовими повноваженнями (наприклад, розкрадання державного майна з використанням свого службового становища).

Обидва варіанти об'єднує те, що суб'єкт корупційних діянь задовольняє власний інтерес чи інтереси третіх осіб за допомогою неправомірного використання наданих йому владних повноважень.

З прийняттям нового **Закону України «Про запобігання корупції» 14 жовтня 2014 року корупція визначається** як використання особою, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей. Таким чином особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування має ціль отримати неправомірну вигоду.

Предметом неправомірної вигоди є:

- а) грошові кошти;
- б) інше майно;
- в) переваги;
- г) пільги;
- д) послуги;
- е) нематеріальні активи.

У Законі України також дається визначення поняття корупційного правопорушення.

Корупційне правопорушення це – діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке передбачено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

2. ПРИЧИНИ ПОШИРЕНОСТІ КОРУПЦІЇ ЛЕЖАТЬ У ПЛОЩИНАХ:

Загальні проблеми.

До загальних проблем породжених корупцією, відносяться ті, які властиві не тільки Україні але і більшості країн, що знаходяться в стадії модернізації, в першу чергу - переживають перехідний період від централізованої економіки до ринкової.

Ось деякі з цих проблем.

- 1. Труднощі подолання спадку тоталітарного періоду.*
- 2. Економічний занепад і політична нестабільність.*
- 3. Нерозвиненість і недосконалість законодавства*
- 4. Неефективність інститутів влади.*
- 5. Слабкість громадянського суспільства, відрив суспільства від влади.*
- 6. Неукоріненість демократичних політичних традицій.*

Специфічні українські проблеми. Описані нижче проблеми є продовженням тих, які по прояву або походженням сягають корінням у радянський період. Деякі з них посилені умовами перехідного періоду.

1. Слабкість судової системи - Одна з основних проблем перехідного періоду.

Ось деякі її прояви:

- бюджет і виконавча влада погано забезпечують утримання суддів і діяльність судів;
- слабо виконуються судові рішення;
- низька пропускна здатність господарських судів, а отже, різко збільшуються терміни розгляду справ у них, що нерідко паралізує комерційну діяльність;
- не вистачає кваліфікованих кадрів, відповідних вимогам нових економічних умов.

2. Нерозвиненість правової свідомості населення породжена тією ж причиною - укоріненою при радянському режимі системою партійного квазіправа. Крім слабого виконання законів та інших норм, крім відсутності культури і традиції використання правових важелів громадянами, проявляються й інші ефекти: зокрема, знижений правової імунітет призводить до того, що практично відсутній масовий опір "низовій" корупції

3. Звична орієнтованість правоохоронних органів та їх представників на захист виключно "інтересів держави" і "загальнонародної власності" Захист прав та інтересів громадян, у тому числі приватних власників, які ще не стала центральним завданням. У результаті підприємці, не знаходячи захисту у сфері права, шукають її в сфері вільної купівлі-продажу незаконних послуг чиновників.

4. Традиція підпорядкування чиновників не закону, а інструкції та начальнику має в Україні коріння більш давні, ніж 70 років комуністичного режиму. Це призводить до того, що спроби правового регулювання грузнуть в старій бюрократичній системі, що продовжує працювати за своїми власними законами, встановленими кілька століть тому. Отже, будь-яка антикорупційна програма в Україні повинна бути пов'язана з корінним реформуванням системи державної служби.

Залежно від обсягів і масштабів об'єктів, які є предметом злочину чи правопорушення, розрізняють корупцію «**верхівкову**» та «**низову**».

Низова корупція в Україні виникає майже скрізь, де пересічний громадянин стикається з необхідністю звертатися до держави, або, навпаки, - держава вважає доречним тривожити громадянина.

Основні сфери низової корупції:

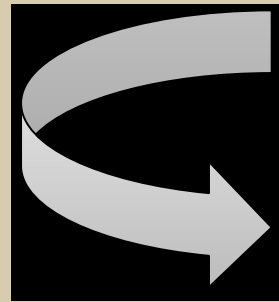
1. *Житлово-комунальна сфера;*
2. *Правоохоронні органи*, і насамперед поліція (міліція), знаходяться на другому місці;
3. *Податки та митні збори* - прекрасне "живильне середовище" для низової корупції..

Ще декілька сфер і ситуацій, потрапляння в які пов'язане з високою ймовірністю зіткнення з корупцією:

- охорона здоров'я;
- освіта;
- збір штрафів та інших платежів з населення різними відомствами;
- видача дозволів на заняття різними видами діяльності;
- дозвіл на будівництво і наділення земельними ділянками;
- контроль з боку державних служб (пожежники, санепідемстанції тощо), від якого особливо страждає малий бізнес.

3. НАСЛІДКИ КОРУПЦІЇ

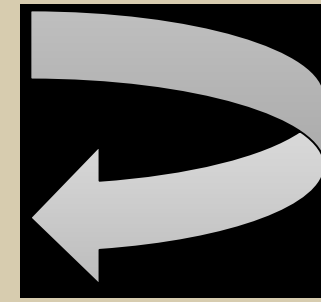
Безсумнівно, що корупція надає руйнівний вплив на всі сторони життя. Описувані нижче негативні наслідки корупції в більшій чи меншій мірі вже проявляються зараз в Україні.

Економічні

Соціальні

Політичні

Економічні наслідки.

1. Розширюється тіньова економіка. **Тіньова економіка** - соціально-економічні відносини між окремими громадянами, соціальними групами по використанню державної власності в корисливих особистих чи групових інтересах. Це призводить до зменшення податкових надходжень і ослаблення бюджету. Як наслідок: держава втрачає фінансові важелі управління економікою, загострюються соціальні проблеми через невиконання бюджетних зобов'язань.
2. Порušуються конкурентні механізми ринку, оскільки часто у виграші виявляється не той хто конкурентоспроможний, а той, хто незаконно зміг отримати переваги. Це тягне за собою зниження ефективності ринку та дискредитацію ідей ринкової конкуренції.
3. Сповільнюється поява ефективних приватних власників, в першу чергу - через порушення в ході приватизації, а також штучних банкрутств, як правило, сполучених з підкупом чиновників.
4. Неефективно використовуються бюджетні кошти, зокрема, при розподілі державних замовлень і кредитів. Це ще більше посилює бюджетні проблеми країни.
5. Підвищуються ціни за рахунок корупційних "накладних витрат". У підсумку страждає споживач. Головною жертвою корупції завжди є верховний принципал - народ.
6. У агентів ринку з'являється невіра у здатність влади встановлювати, контролювати і дотримуватися чесні правила ринкової гри. Погіршується інвестиційний клімат, і, отже, не вирішуються проблеми подолання спаду виробництва, оновлення основних фондів.
7. Розширюються масштаби корупції в неурядових організаціях (на фірмах, підприємствах, в громадських організаціях). Це веде до зменшення ефективності їх роботи, а значить зниження ефективності економіки країни в цілому.

Соціальні наслідки.

1. Відволікаються колосальні кошти від цілей суспільного розвитку. Тим самим загострюється бюджетна криза, знижується здатність влади вирішувати соціальні проблеми.
2. Закріплюються і збільшуються різка майнова нерівність і бідність великої частини населення. Корупція підтримує несправедливий перерозподіл коштів на користь вузьких груп за рахунок найбільш вразливих верств населення.
3. Дискредитується право як основний інструмент регулювання життя держави і суспільства. У суспільній свідомості формується уявлення про беззахисність громадян як перед злочинністю, так і перед обличчям влади.
4. Корумпованість правоохоронних органів сприяє зміцненню організованої злочинності. Остання, зростившись із корумпованими групами чиновників і підприємців, посилюється ще більше за допомогою доступу до політичної влади і можливостям для відмивання грошей.
5. Збільшується соціальна напруженість, що б'є по економіці і є загрозою для політичної стабільності в країні.

Політичні наслідки.

1. Відбувається зміщення цілей політики від загальнонаціонального розвитку до забезпечення володарювання тих чи інших кланів.
2. Зменшується довіра до влади, зростає її відчуження від суспільства. Тим самим ставляться під загрозу будь-які благі починання влади.
3. Падає престиж країни на міжнародній арені, зростає загроза її економічної та політичної ізоляції. 36 балів зі 100 можливих отримала Україна в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index — CPI) за 2023 рік, і тепер наша країна посідає 104 місце поміж 180 країн. Зростання України на 3 бали — один із найкращих результатів за минулий рік у світі.
4. Профансується і знижується політична конкуренція. Громадяни розчаровуються в цінностях демократії. Виникає розкладання демократичних інститутів.
5. Збільшується ризик краху народжуваної демократії по поширеному сценарію приходу диктатури на хвилі боротьби з корупцією.

4. ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Перелік нормативних документів, що регламентують протидію та запобігання корупції

Міжнародні акти

Конвенція ООН проти корупції, підписана від імені України 11.12.03 в м. Меріда (Мексиканські Сполучені Штати) та ратифікована згідно із Законом України від 18.10.06 № 251-V

Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією, підписана від імені України 27.01.99 в м. Страсбурзі та ратифікована згідно із Законом України від 18.10.06 № 252-V

Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією, підписана від імені України 04.11.99 в м. Страсбурзі та ратифікована згідно із Законом України від 16.03.05 № 2476-IV

Закон України «Про запобігання корупції»

Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України»

Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія)

Так, прийнято Указ Президента України «Про Національну раду з питань антикорупційної політики»

Постановою Кабінету Міністрів України від 18 березня 2015 року № 118, «Про утворення Національного агентства з питань запобігання корупції»

5. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ

Існує багато шляхів, якими суспільство може протидіяти корупції. Серед принципів такої протидії можна назвати взаємний контроль державних органів, коли кожен орган є під контролем з боку інших органів

Також це удосконалення та формування системи державного управління, покращення системи надання державних послуг населенню

Після Революції гідності у 2014 р. увага суспільства й держави до корупції в Україні посилилась

ЩОБ ПОДОЛАТИ КОРУПЦІЮ МАЮТЬ БУТИ СТВОРЕНІ 3 УМОВИ:

- Прозора та конкурента економіка;
- Сервісна та доступна в сенсі політики держава;
- Тюрма для корупціонерів.

Сьогодні в Україні діє низка державних органів, покликаних боротися з проявами корупції. Серед них є як спеціалізовані, так й інші органи з більш широкою сферою повноважень, які включають, окрім іншого, й антикорупційну діяльність. Крім того, питаннями корупції в межах своїх повноважень займаються такі органи: Державне бюро розслідувань, Слідчі підрозділи прокуратури, Національна поліція, Служба безпеки України. Дуже важливими в подоланні корупції в Україні є різноманітні громадянські ініціативи.

Важливими в подоланні корупції є прозорість і відкритість у роботі державних органів.

Тому дуже важливим є законодавство, що забезпечує відкритість інформації про роботу державних службовців та органів державної влади. В Україні це Закон України «Про доступ до публічної інформації» та Постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 року №835 «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних». На вимогу даного закону створено Єдиний державний веб-портал відкритих даних, який призначено для забезпечення надання доступу до публічної інформації у формі відкритих даних.

Одним зі способів уникнути корупцію на рівні надання адміністративних послуг є унеможливлення особистих контактів між чиновником, що надає дану послугу, та громадянином, що її отримує

Та головним у справі подолання корупції є особисте несприйняття її кожним окремим громадянином, незгода давати хабар або приймати «маленькі знаки уваги»

Дякую за увагу